

TXOSTEN MAMITSU BAT

Hizkuntza zeltikoen gainbeheraren erakusgarri

Londres-en orain dela bi urte ospatu zen «Laugarren Munduko» I. Biltzarre Nagusiak ez zuen, nik uste, merezi zuen oihartzuna lortu. Etorkizunaren aintzindari gisa agertzen diren indarrak, ordea, hara bildu ziren: ekologistak, Bestelako Teknologiaren ordezkariak, baztertutako giza-multzoak oro, amerikatar indioak, nolabehiko nazio ukatuak.

Eta hauen artean, soma daitekeenez, herri zeltikoak ere joan ziren. Eta hauen guztien izenean (Cymru, Breizh, Alba eta Eire «askatu»ko herrien izenean, beraz) Elkarte Zeltikoak aurkeztu zuen bere Txostena.

Azkeneko «Carn» aldizkariak argitaratu berria (ik. 1983-ko Udan agertutako 42. zenb., 24 orri.), interes handia du guretzat; hizkuntza zeltikoen gainbehera beldurgarria ikusirik eta kezkatutik, inor gutxi hitz egin baitezake gaur hobeki, hizkuntza ukatuen orainaz eta geroaz, herrialde zeltikootako abertzaleek berek baino.

Gaurko egunean —dio Txostenak— kultur-desberdintasunak, normalean bederen, hizkuntz-desberdintasunen gainean funtsatzen ez badira, ez dira posible. Kanada-ko ingelesdunak —jarraitzen du Txostenak— eta Estatu Batuetako ingelesdunak, esate baterako, geroZ eta berdina goak dira; eta gauza bera gertatzen zaie Irlanda-ko eta Britainia Nagusiko herritarrei: «Nahiz eta Kanada-ko ingelesdunek ahalegin guztiak egin beren buruen ta gainerako amerikatar Anglo-Saxoien arteko kultur-desberdintasunari eusteko, diferentzia hori areago da askoz ere itxurazkoa, egiazkoa baino. Era berean Irlanda ere, Britainia Nagusitik orain dela 60 urte bakandu ondoren ere, bere hizkuntza suntsitu ala, gero eta gehiago ari zaio hurbiltzen

Elkarte Zeltikoaren manifestazio bat.

Ingalaterrari, Irlanda-ko Itsasoaz bi ertzetan egunkari eta aldizkari berberak irakurtzen dira, Telebista-programa berberak begiratzin; eta, hori dela bide, pentsakerak ere, ezinbestean, gero eta hurbilago daude elkarrengandik».

Edozein hizkuntza biziko bada —ekiten du Txostenak— bost alor atxiki behar ditu beretzat: Etxea, Hezkuntza, Lana, Jolasak eta Administrazioa; ondoko lerroetan xehetasunak erantsiz.

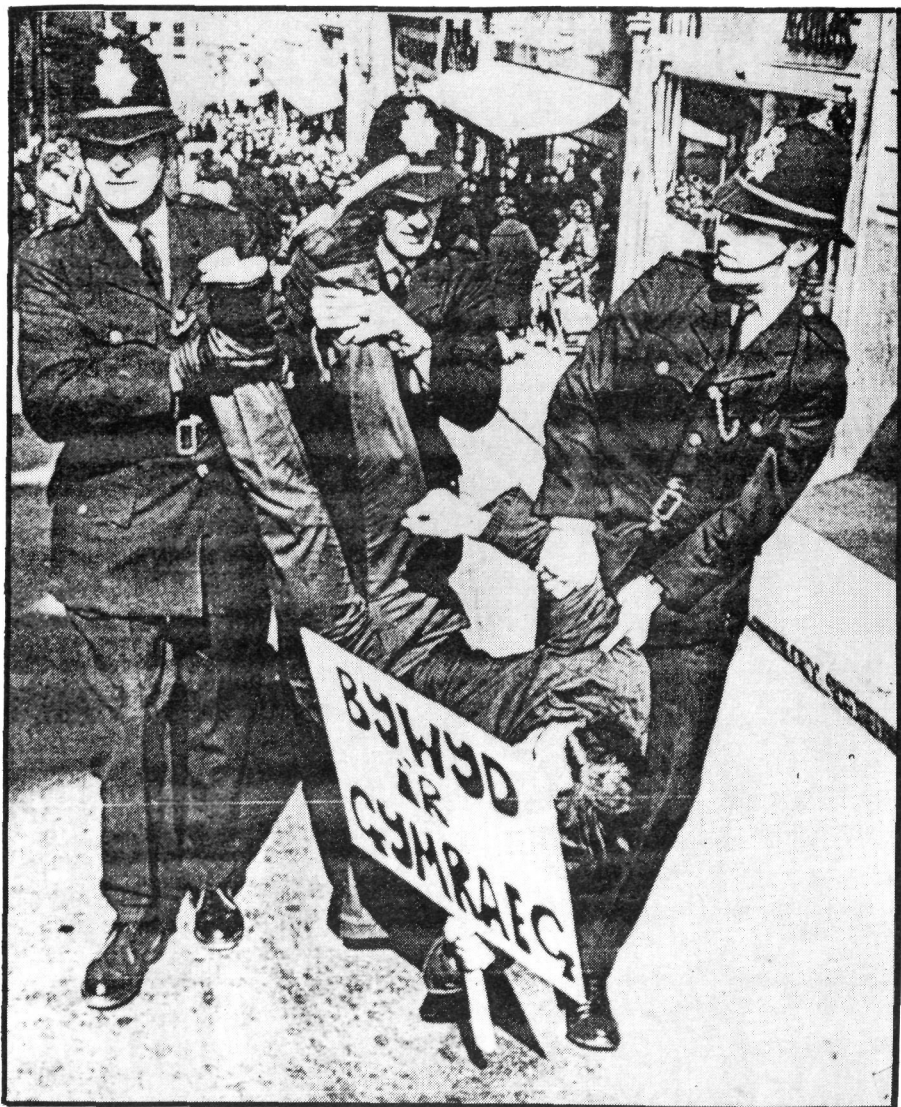
Norberaren etxea, adibidez, hizkuntz-borroka-leku bihurtuko ez bada, ezinbestezkoak dira Irratia eta Telebista.

Bide beretik ere, norberaren eskola eta hezkuntzaldia istilu eta tirabira iturri izango ez bada, «gehiengoak hartu ohi duen ikas-mailaraino bederen», norberaren hizkuntzaz lortu behar da hezkuntza hori.

Administrazioari dagokionez, hirugarrenik, eta honek herriaren biziarekin topo egiten duen mailetan, mintzabidea norberaren hizkuntzaz izatea behar-beharrezkoa da. Guztiz goiko mailan, «sinbolo gisa», erabilia izateak edo ez izateak, ez du garrantzirik. Eta puntu hau argitu nahirik, bi adibide eskaintzen ditu Txostenak: 1.— Irlanda-ko Errepublikan aurkitzen den gaelikoaren ohore-erabilpena; 2.— Konstituzioaren itzulpen ofiziala argitaratzea. (Txosten horretan, dena dela, ez da xehetasun hau ematen: Irlanda-ko Parlamentuan, azkeneko urteotan, ehurdik 1,6 baizik ez dela erabili; edo, bestela esanda, ehundik 98,4 egin dela ingelesez).

Txostenak argi-eta-garbi salatzen du eskubide pertsonalen arauerako bidea: «Letonian eta Cymrun (Galesen) dauden elebitasun-konponbideak, sasi-liberalek eta sasi-aurrerazaleek normalean txalotuak, gezurrezko konponketak dira; eta ez dute balio izaten mementoko, eta sasi-barealdi gisa, baizik. Hauen helburua ez baita aldatzen, eta konkistatua izan den herriaren hizkuntza bake-giroan suntsitzea bilatzen baita. Egia da, hau bai, irrati eta telebista apur bat bada-goela, are zenbait laguntza ere bide ofizialeatik, berehala ederki jakinezazia. Baina bi kasootan, nagusi diren nazioen hizkeren eskubideek beren hartan jarraitzen dute tinko, inolako murrizketarik gabe».

Simetriarik-ez horrek, bestalde, ongi erakusten du sasi-elebitasun horien

«Gora Kimriera» irakur daiteke pankartan; britaindar poliziak galestar militantea aidea dramalarik.

iruzurra: «Letoniarrek Siberian eta galestarrek Londresen ez baititzakete eskubide berberak balia». (Letonian, gainera, hau geure buruz erantsiz, errusiar etorkinen inmigrazio gaitza dela-ta, gutxiengo huts bihurtuak dira letoniarrek beren sorterrian. Bihurtzeko bidean bakarrik, estatistika ofizialean: ehundik 43 errusiar, ofizialki, 1970-an; askoz gehiago egiazki, eta gehienak beraz gaur Baltikoko Errepublika horretan. Letoniaren itoketa, demografi bidezkoa, demokraziaren izenaren bururatzin ari da, beraz, jadanik —Karelian bezala— gelditu ezina delarik: errusiarrek gehiengo baitira, eta eskualde-eskubiderik ez baitago horretara).

Suizako erduan ikusten du Elkarte Zeltikoak soluzio bakarra: «Iseka ez den elebitasun-mota bakarra Suizakoa da. Honetan, hizkuntzen erabilpena eskualdeka legeztatua denez, batera edo bestera hizkuntza-muga bat gurutzatuz gero, beharrezkoa da

mugaz bestalde horretako hizkuntza jakitea».

Elkarte zeltikoak, bestela esanda, pertsona-eskubideen gezurra eta faltukeria garbiki salatu ondoren, ezinbestezko baldintzatat dauka **eskualde-eskubideen errespetua**.

Hona Txostenean irakur daitezkeen hitzak: «Hizkuntza desberdinak biziko badira, **bere eskualde berezkoa behar du izan horietako bakoitzak**. Bere eskualde horretan, delako hizkuntza horrek, bizi ahal izateko, ezinbestezko tresna izan behar du, are tresna askikoa ere hiztunen bizietan barrena; beste hizkuntza batez baliatu beharra, oso egoera berezitan baizik gertatzen ez delarik».

Txosten horren argitan Euskal Herrian omen dugun elebitasun orekatua zer den garbi agertzen da; eta ondo-riok irakurleak berak atera bitza.

TXILLARDEGI